

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
Факультет «Образотворче мистецтво»
Кафедра графіки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОЛАЖ»**

для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю «023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
ОПП «Графічні практики»

Харків
ХДАДМ
2022

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з дисципліни

«Колаж»

другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю «023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
ОПП «Графічні практики»

Упорядник:

Івашенко О. В. – доцент кафедри графіки

Рецензенти:

В.В. Шуліка – кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри «Реставрація та експертиза
творів мистецтва» ХДАДМ

В.Є.Христенко - доцент кафедри
графічного дизайну ХДАДМ

Рекомендовано до друку:

Методичною радою ХДАДМ

Протокол № 20-09 від 15 листопада 2022 р.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	
Тема 1. Призначення та специфіка поняття «колаж».....	7
Тема 2. Виникнення і розвиток техніки колажу у ХХ столітті.....	8
Тема 3. Сучасні тенденції розвитку техніки колажу.....	21
Тема 4. Види та техніки колажу.....	34
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ. Методика створення колажу..... 37	
Перший семестр	
Тема 1. Створення серії портретів у техніці колаж за темою «Люди навколо мене»	
Тема 2. Практична робота: створення кольорового колажу «Фігуративна композиція на вільну тему». Теоретична робота: написання авторської концепції	
Другий семестр	
Тема 1. Практична робота: створення щоденника художника за темою «15 тижнів». Теоретична робота: написання авторської концепції	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Ілюстративний матеріал.....	43
Додаток 2. Тезаурус навчальної дисципліни.....	59

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Дисципліна «Колаж» відноситься до вибіркових дисциплін професійного циклу, студенти вивчають її на 1 курсі другого (магістерського) ступеня вищої освіти на протязі 1 та 2 семестрів.

Мета дисципліни «Колаж» – вивчення візуальної мови колажу, засобів створення графічного зображення різними техніками колажу. Вивчення різноманітних видів колажу, а саме: колаж, деколаж, асамбляж, фотоколаж та їх поєднання з оригінальною графікою для створення різноманітного авторського графічного зображення. Використання технік колажу для створення ілюстрацій, комплексного оформлення книг, авторського плакату та станкової графіки. Застосування навичок та знань отриманих з курсу «Колаж» для вільного втілення свого творчого задуму.

Задачою дисципліни є практичне опанування студентами технік аналогового та цифрового колажу. Вивчення видів та прийомів створення графічного зображення засобами колажу, використання технік колажу у візуальній мові графіки.

У процесі вивчення курсу студенти опановують образотворчі засоби побудови художнього образу та вдосконалюють фахову майстерність шляхом виконання практичних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- історію виникнення та розвитку технік колажу;
- характерні особливості візуальної мови колажу ;
- методи створення зображення характерні для різних видів колажу.

Уміти:

- створювати графічні зображення у техніках колажу;
- теоретично обґрунтовувати авторську практичну роботу.

Мати навички:

- малювання з натури для збору підготовчого матеріалу для створення ескізів;
- творчого підходу в розробці ескізів та оригіналів;
- оформлення робіт та організації експозиції.

Методика викладання дисципліни передбачає:

- викладання теоретичного матеріалу;
- проведення практичних занять;
- демонстрацію наочного матеріалу (роботи майстрів, курсові роботи студентів з методичного фонду кафедри);
- роботу з літературою;
- самостійну роботу студентів.

Основні розділи курсу:

1 семестр

ТЕМА1. Створення серії портретів у техніці колаж за темою «Люди навколо мене»

ТЕМА 2. Практична робота: створення кольорового колажу «**Фігуративна композиція на вільну тему**». Теоретична робота: написання авторської концепції

2 семестр

ТЕМА 1. Практична робота: створення щоденника художника за темою «**15 тижнів**». Теоретична робота: написання авторської концепції

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основною формою опанування дисципліною «Колаж» є виконання практичних завдань та теоретичного обґрунтування творчого задуму. *Мета* запропонованих завдань – отримання студентами практичних навичок роботи як в навчальних лабораторіях та аудиторіях кафедри, так і в самостійному втіленні творчого задуму в різноманітних техніках колажу.

В ході роботи над практичними завданнями вагомим методичним фактором виступає постійний принцип зростання складності. Викладач задає напрямок у творчому мисленні студента, і його роль як керівника, у першу чергу, є консультативною.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено *рубіжні етапи контролю* у формі поточних переглядів ескізів, процесу роботи та виконаних завдань. *Підсумковий контроль* засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності за шкалою ХДАДМ	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
64–74	D	задовільно
60–63	E	
35–59	EX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	E	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінки знань та умінь студентів з дисципліни «Колаж»

- 90–100 балів** («відмінно» за національною шкалою, **A** — за шкалою ECTS) може отримати студент, який в повному обсязі опанував матеріал практичного курсу, творчо підійшов до виконання завдань, логічно побудував і професійно виконав усі завдання, надав додаткові варіанти за відповідними темами, крім того, брав участь та переміг (посів **1–3 місце**) у міжнародних або усеукраїнських конкурсах та акціях, студентських олімпіадах чи наукових конференціях з мистецтва або дизайну.
- 82–89 балів** («добре» за національною шкалою, **B** — за шкалою ECTS) отримує студент, який добре опанував матеріал практичного курсу, вчасно та якісно справився з усіма поставленими завданнями, творчо підійшов до виконання цих завдань, але при цьому зробив декілька незначних помилок.
- 75–81 балів** («добре» за національною шкалою, **C** — за шкалою ECTS) отримує студент, який в цілому добре опанував матеріал практичного курсу, вчасно та якісно справився з більшістю поставлених завдань, достатньо творчо підійшов до виконання цих завдань, але при цьому виконана робота мала значні недоліки.
- 64–74 балів** («задовільно» за національною шкалою, **D** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не в повному обсязі опанував матеріал практичного та теоретичного курсу, справився з переважною більшістю поставлених завдань або виконав усі завдання на недостатньо професійному рівні, при цьому виконана робота мала значні недоліки (неохайність виконання, відсутність творчого підходу тощо).
- 60–63 балів** («задовільно» за національною шкалою, **E** — за шкалою ECTS) отримує студент, який в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного курсу, справився з основними з поставлених завдань, але при цьому виконана робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, невчасна подача виконаної роботи тощо).
- 35–59 балів** («незадовільно» за національною шкалою, **FX** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не впорався із головними задачами дисципліни, тобто не опанував більшість тем практичного курсу, пропускав заняття без поважних причин, допустив значну кількість суттєвих помилок при виконанні завдань. Про відсутність належних знань свідчать незадовільні підсумки поточного перегляду. У цьому випадку для одержання оцінки потрібна значна додаткова робота по виконанню усіх завдань відповідно програми курсу і повторна Perezдача.
- 1–34 балів** («незадовільно» за національною шкалою, **F** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не володіє знаннями з усіх модулів курсу, не виконав програми курсу і, відповідно, не впорався з поточними перевітками та не склав екзаменаційного перегляду. В цьому випадку передбачений обов'язковий повторний курс навчання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Тема 1. Призначення та специфіка поняття «колаж»

У культурі, зокрема в образотворчому мистецтві слово «колаж» використовують не тільки для визначення техніки, але й для прийому побудови композиції. Він є виразним прийомом візуалізації, активним та сучасним засобом комунікації. Збільшення кількості інформації, доступність та масовість розповсюдження унеможлиблює її послідовне та лінійне сприйняття. Сучасна зображувальна інформація динамічна, активна, часом агресивна, вона не має пауз та зупинок. Формується новий спосіб сприйняття інформації - фрагментарний та абстрактний, як наслідок клаптикового та колажного способу бачення. Саме колаж як спосіб орієнтації у світі є на часі, він допомагає людині сприймати, з'єднувати та осмислювати фрагменти як ціле. Слід зазначити, що колаж не лише спосіб мислення, бачення та сприйняття, але й технічний засіб, який застосовується в образотворчому мистецтві, музиці, кінематографі та театрі. Колажний прийом широко використовують в сучасному візуальному мистецтві, як засіб комунікації та діалогу з глядачем.

Поява колажу в парадигмі модернізму була прагненням митців до пошуку нових форм, що сперечаються з теоретичним і практичним надбанням класичної парадигми. Колаж ХХ століття – це спосіб побудови простору картини, технічний спосіб створення зображення, спосіб руйнування зв'язків з минулим.

У час цифрових технологій колаж отримує не лише друге дихання, а й має інші цілі та значення. На відміну від культури модернізму, де статус колажу бути в авангарді, в протесті, в пошуку нових методів формоутворення, постмодерністичний колаж підпорядковує, синтезує фрагменти інформації в єдину картину. Він в іронічному діалозі з минулим, він засіб орієнтації у світі інформації, спосіб адаптації у сучасній бурхливій зображувальній комунікації. Колаж в культурі постмодернізму не стільки технічний прийом в мистецтві, а загальнокультурний метод поєднання фрагментів в просторі та часі. Мова

сучасного колажу – не послідовна, без смислових акцентів і головних тем – на розсуд глядача залишає розстановку пріоритетів.

У сучасному інформаційному світі колаж стає способом створення цілісного простору не лише в мистецтві, а й способом переосмислення минулого та прогнозування майбутнього. Його місце там рух, динаміка, швидкість мислення та сприйняття, там де кількість інформації не спроможна вибудовуватись у логічну лінію сприйняття.

Тема 2. Виникнення і розвиток техніки колажу у ХХ столітті

Вважається, що передвісником виникнення техніки колаж був протоколаж. Під протоколажем розуміється техніка, заснована на неусвідомленому з'єднанні один з одним різних зображень, графічних або вербально-текстових елементів. В Давньому Китаї приблизно II вік до н. є. були поширені композиції з кольорового паперу і сухого листя і квітів, приблизно відповідає часу винайдення паперу в Китаї. Техніка приклеювання шматочків паперу зародилася в Японії в X ст. і розійшлася по багатьом країнам світу. З 10 століття японські каліграфи стали використовувати в своїй роботі спеціально оброблену і склеєну з не великих шматочків папір. В Європі колаж як різновид декоративно – прикладного мистецтва був відомий ще в XIII в. У XV - XVI століттях в оформленні готичних соборів часто використовувалися різноманітні елементи з позолочених аркушів паперу. У живописі колаж має тривалу історію: починаючи з середньовічних фресок і ікон, в яких за допомогою врізок і клейм з'єднані різнопросторові і різночасові фрагменти. У них неоднорідність зображення дозволяла посилити інформативність релігійного живопису, показати з'єднання різних «світів».

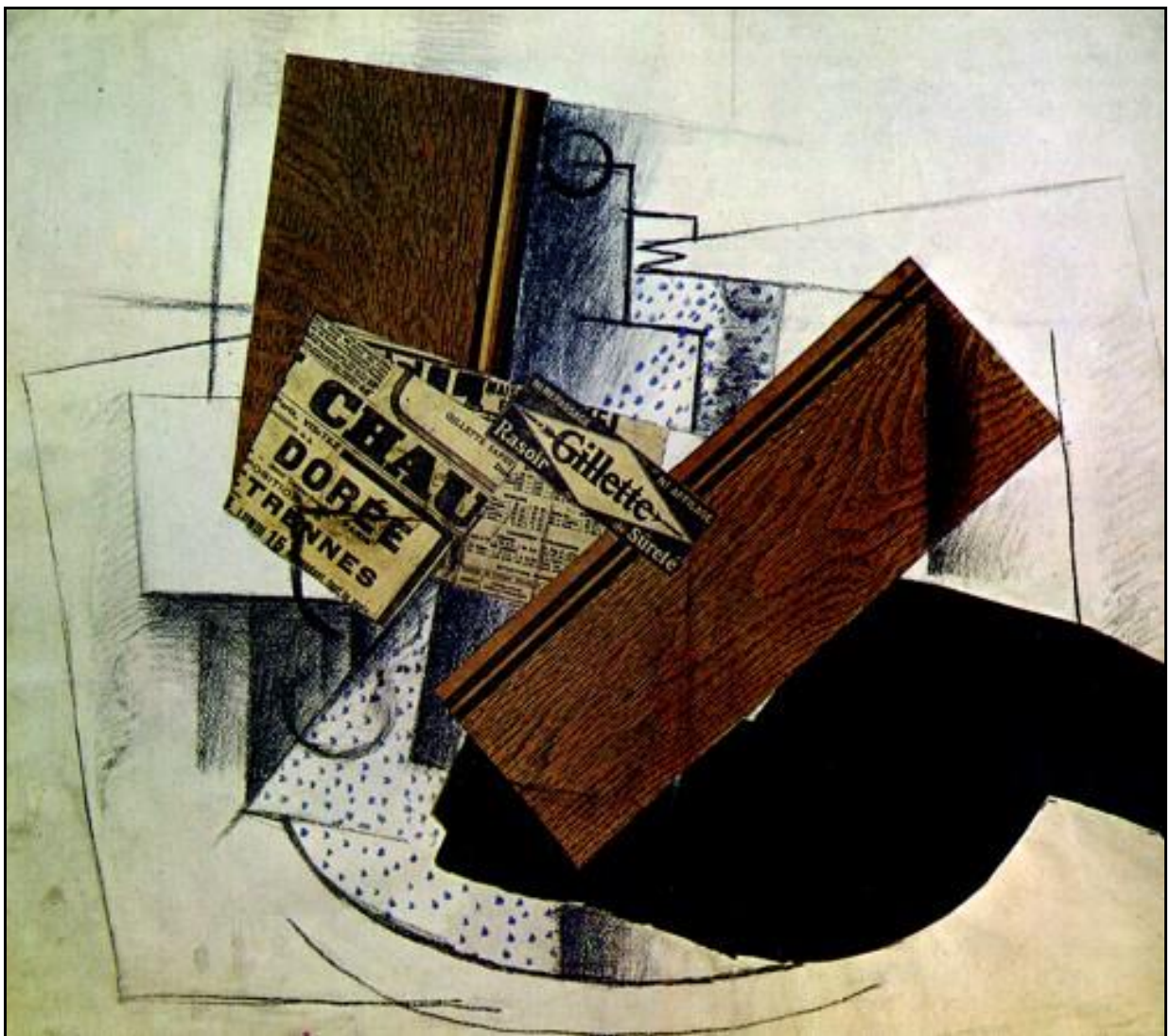
Найбільш яскравим представником середньовічного протоколажа є нідерландський художник Ієронім Босх.

В образотворчому мистецтві виникнення колажу пов'язують зі творчістю Жоржа Брака та Пабло Пікасо, який став результатом їх творчих експериментів на початку ХХ століття. Вони були першими, хто технічний прийом поєднання різних матеріалів звеличили на рівень мистецтва. Колаж стає

визнаним і популярним серед художників авангардних напрямів: футуристів, дадаїстів, конструктивістів, сюрреалістів - вони знаходять в художній техніці засіб вираження свободи мислення та нового способу формоутворення.

У 1910 році Ж. Брак вперше використовує нову для свого часу техніку *papier collé* (паперовий колаж). Він бере обрізки газет і журналів, розміщує їх на полотні, а потім покриває зверху фарбою. У «Натюрморті на столі» Брака використовуються обривки газет, букви вивісок, табличні обгортки, меню, етикетки та ін.

Жорж Брак «Натюрморт на столі», 1914

Перший колаж був створений Пабло Пікасо в 1912 році, в картині «Натюрморт з плетеним стільцем».

Пабло Пікасо «Натюрморт із плетеним стільцем», 1912

Пабло Пікасо колаж

Пабло Пікасо колаж

Техніка колажу стала головним образотворчим засобом для художників групи «Дада» (1916-1923). Дадаїзм виник як протест на буржуазні цінності суспільства, яке перебувало в умовах Першої світової війни. Зусилля дадаїстів були спрямовані на руйнування будь-яких раціональних і логічних побудов, і саме техніка колажу стала їх мовою. Мистецтвознавці виділяють три напрями у розвитку колажного мистецтва дадаїстів, які пов'язані з містами де вони перебували та працювали. 1) Цюріхський колаж, або випадковий, художники комбінували елементи безсистемно, покладаючись на випадковість при створенні композицій. (Трістан Тцара, Ханс Арп)

Ханс Арп

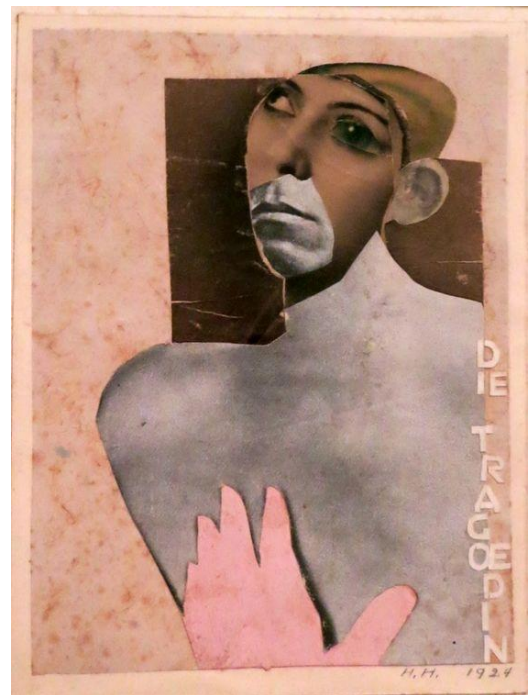
Берлінський - протестний, радикальний та ідейний. Головним засобом вираження для художників цього напрямку став фотоколлаж. (Джон Гартфілд, Віланд Герцфельде, Франц Юнг, Рауль Хаусман, Вальтер Мерінг, Ханна Хьох).

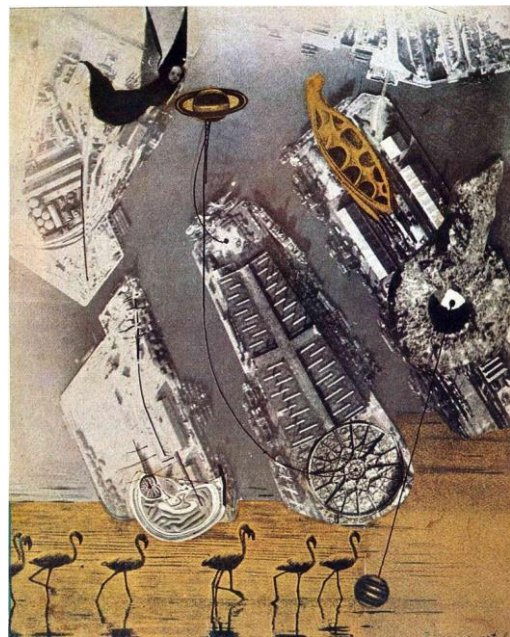
Джон Гартфілд

Ханна Хьох

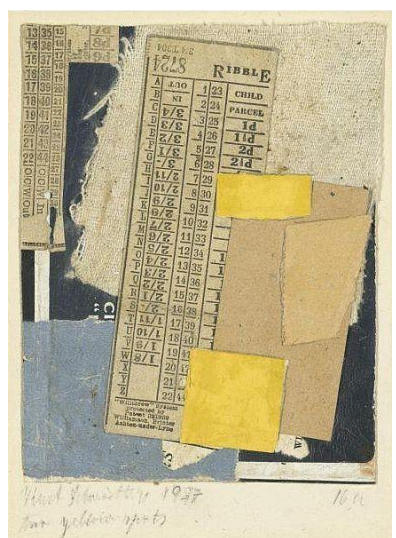

Кьольнсько-ганноверський — поетичний, представники даного напрямку у своїх роботах поєднували матеріали ніби слова у поезії, протиставляючи їх та дибиваючись єдності. (Макса Эрнста, Курт Швітерс)

Макс Эрнст

Першим художником, що працював виключно в техніці колажу, був художник Курт Швітерс (1887-1948). Він розширив сферу використовуваних для колажів матеріалів і предметів. Його невеликі, але дуже вишукані по композиції твору, що називалися вигаданим словом «merz bild», склалися з шматочків паперу, автобусних квитків, етикеток, купонів.

Курт Швітерс

Італійські футуристи (К. Кара, Д. Северіні і ін.) Ускладнили кубістичний колаж, включивши в мальовничу композицію слова, математичні знаки і фрагменти пропозицій для створення ефекту руху.

Колажем займався харківський художник Василь Єрмілов. Цікавим є його колаж, який складається з двох частин «На пляжі. Ранок. Вечір. 1936» поєднує живопис, фотографію і рельєф.

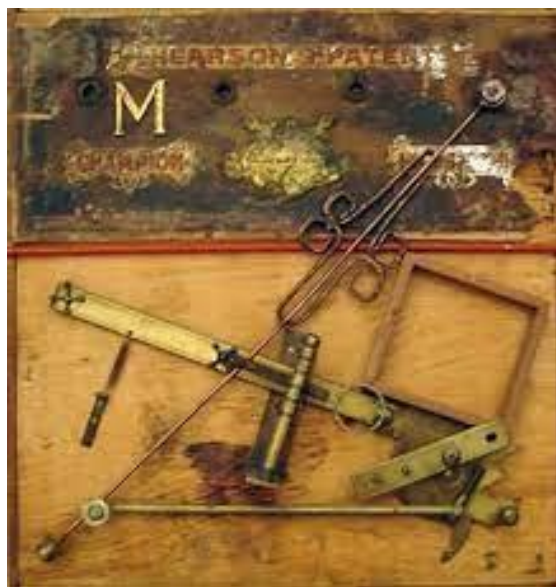

Василь Єрмілов «На пляжі. Ранок. Вечір», 1936

Сегменти і смуги - це абстрактний пейзаж, це небо і пісок. І в цей абстрактний порядок включається абсолютна конкретність: фотографія оголених жінок, що лежать ниць на нудистському пляжі.

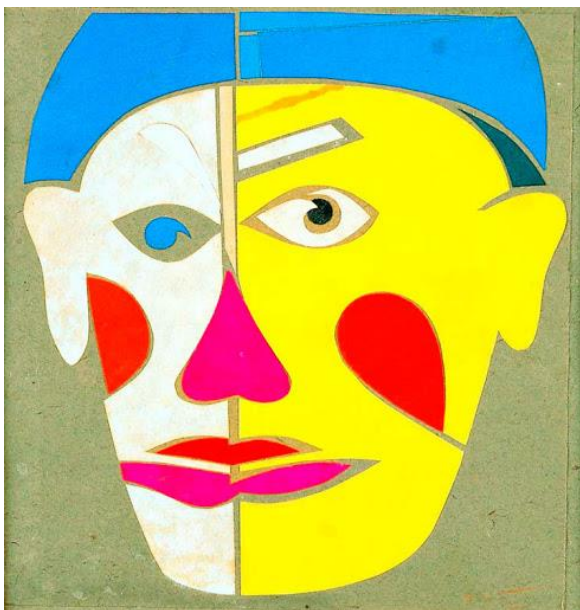

Василь Єрмілов асамбляж

Василь Єрмілов асамбляж

Звертався до техніки колажу харківський художник-конструктивіст *Борис Косарев*, його портрети виконані кольорового розфарбованого паперу.

Борис Косарев

Олександр Родченко відомий як художник фотоколажу, він створив безліч ілюстрацій, афіш та плакатів в даній техніці.

Олександр Родченко

Ілюстратор Вольф Ельбрух у техніці колажу оформив безліч книжок, створив виразні образи, сміливо поєднуючи елементи рисунку, паперового колажу та фотографії.

Вольф Ельбрух

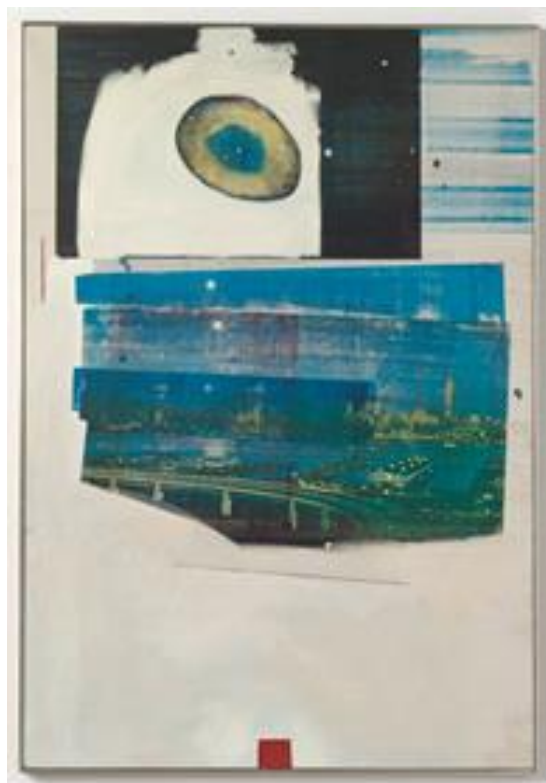
Отже, техніка колажу є явищем модерністичної парадигми, вона виникла на початку ХХ століття як протест художників на буржуазні цінності, які були розплющені кризою Першої світової війни. На хвилі появи авангардистських течій та стилів колаж активно розвивався та використовувався художниками для рішення різних задач: кубісти – його застосовували як спосіб організації простору та формоутворення; у дадаїстів колаж стає засобом руйнування матеріального світу, запереченням логічного мислення, виразом хаотичності як зовнішнього світу, так і внутрішнього світу особистості.

Колаж в мистецтві того часу був новим, незвичайним рішенням проблем зображення навколишньої дійсності і внутрішнього світу людини. Колажем захопилися кубісти, італійські футуристи, дадаїсти, сюрреалісти і багато інших художників-модерністів.

Окремо слід відзначити художників, які працювали в техніці деколлажу, це Франсуа Дюфрен, Жак Виллегле, Раймонд Хейнс. Термін та техніка деколлажу з'явилась у 1938 році та відноситься до художнього процесу, який полягає у відклеюванні шарів плакатів або афіш.

Наступним важливим етапом у розвитку техніки колажу стає середина ХХ століття, нове дихання ця техніка отримала завдяки художникам поп-арту та сюрреалізму. Найбільш яскраво та виразно колаж проявив себе в роботах Роберта Раушенберга. Він майстер колажної композиції, синтезу графічних технік, де гармонійно поєднував фотографії, літографії, фротаж.

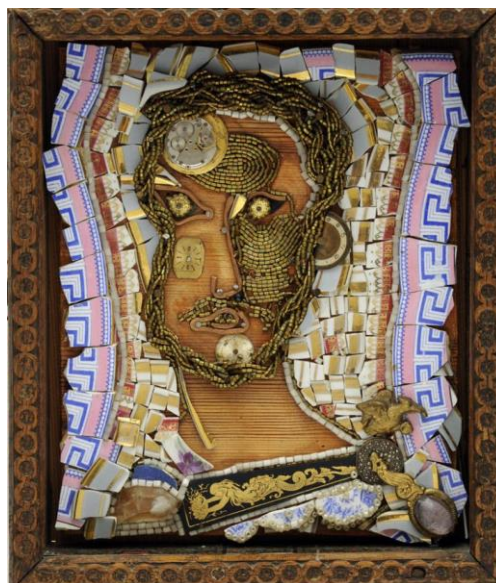
Роберт Раушенберг

До техніки колажу звертався і Енді Уорхол, в його портретах бачимо колажні прийоми у композиційній побудові.

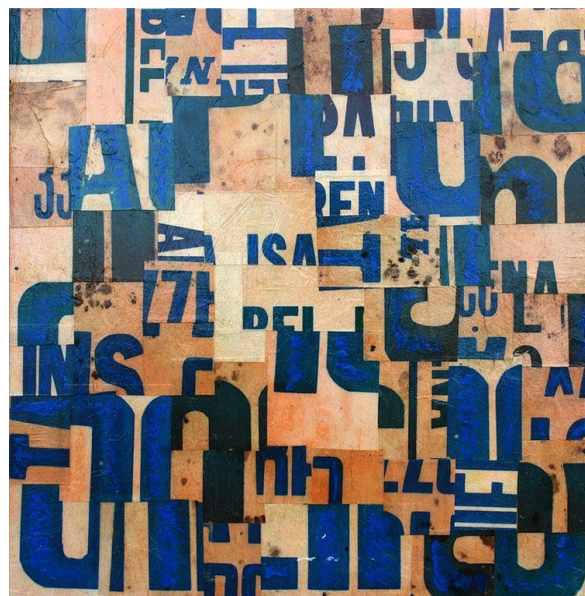
Енді Уорхол

Сергій Параджанов створював асамбляжі називаючи колаж «пресованим фільмом». Він використовував різноманітні матеріали, поєднував їх в об'ємних роботах, надзвичайно колоритних та драматичних.

Сергій Параджанов

Американський художник Сесіл Тоучон створює шрифтові колажі, використовуючи принцип фрагментації зображення і повторного об'єднання його в композицію.

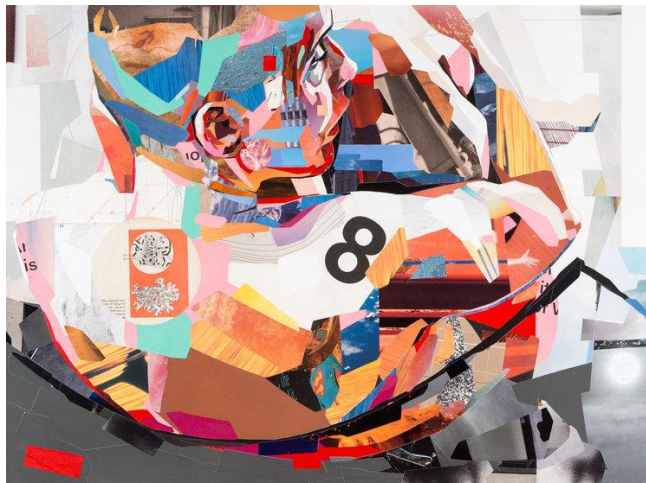

Сесіл Тоучон

Тема 3. Сучасні тенденції розвитку техніки колажу

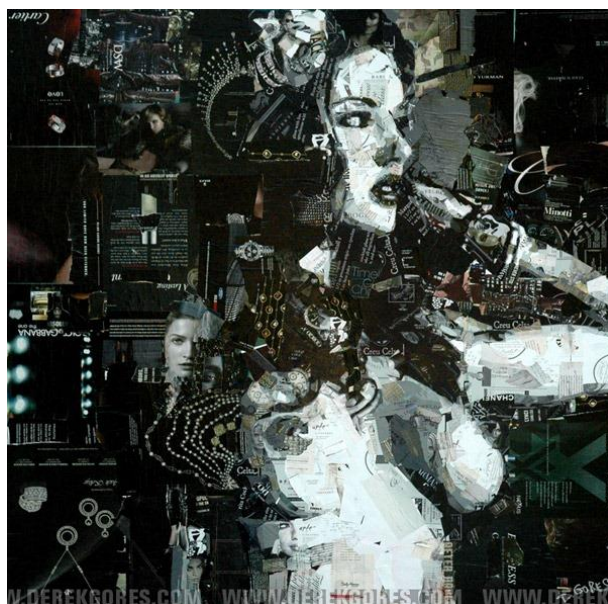
Слід зазначити, що зі зміною епох і розвитком науки і технології змінюється не тільки інструментарій в техніці колажу, але і сам підхід до зображення. З моменту винаходу комп'ютера активно розвивається цифрове мистецтво, внаслідок чого в кіберпросторі з'являється і новий тип колажу – цифровий .

Однак, окрім появи цифрового колажу, протягом століть техніка колажу істотно не змінилася, змінилися функції колажу. Колаж поширюється у різні види мистецтва: стає технікою графіки, живопису, фотомистецтва, презентується в станковій, журнальній та книжковій графіці, графічному дизайні, фешн-ілюстрації та навіть в скульптурі.

Патрік Бремер

Дерек Горс відомий реалістичними портретами-колажами, які він створює з розірваного паперу, старих журналів.

Дерек Горс

Чарис Цевис створив цілу серію мозаїчних фото колажів для рекламної кампанії Cyprus Airways.

BOOK YOUR FLIGHTS TO CYPRUS NOW
cyprusairways.com

EVERY
smile
HAS ITS MOMENT!

cyprus
airways

COMIC-CON 2016

IT'S STAN LEE'S UNIVERSE ... AND HOLLYWOOD LIVES IN IT

BY ANDY LEWIS ILLUSTRATION BY CHARIS TSEVIS

The comic book legend claims he "only wrote for himself." Millions of fans would disagree. After 75 years in the business, the 93-year-old still is churning out superheroes — like his new *Cosmic Crusaders* — and continues to cast a hulking shadow over pop culture

After 75 years in the comic-book business, Stan Lee has jacked up his fair share of souvenirs. His handsomely shabby office in Beverly Hills is cluttered with cool superhero swag. There's a vintage Spider-Man pinball machine in one corner, a life-sized Spidey statue squatting in another, framed photos with multiple presidents (and Beate Paul McCartney) on the walls and, of course, an army of action figures — Iron Man, Captain America. Then, a doll that looks vaguely like Stan Lee himself — patrolling the bookshelves.

But propped on the floor, easy to overlook amid all the superhero trinkets, is a piece of art that is both jarringly out of place and completely at home. "When I was a kid, my favorite superhero was Robin Hood," says Lee, 68, nodding at a poster of Errol Flynn in 1938's *The Adventures of Robin Hood*. "I would leave the theater at my side looking for a young girl I could rescue. I still look around for girls who need rescuing."

Over the past eight decades, Lee has lived out his childhood fantasy on the pages of thousands of comic books, turning his youthful daydreams into a mega-franchise that today casts a Hulk-sized shadow over pop culture. When Disney bought Marvel Entertainment for \$4 billion in 2009 — none of that going to Lee, but more on that later — it acquired the most valuable superhero library on the planet. Films based on Lee's characters — and he has created or co-created hundreds — have grossed \$11.2 billion worldwide, with TV shows, video games and novels adding billions more.

"I always wrote for myself," says the silver-haired nonagenarian in

1939: PAPERBOY
"In high school, I was more like Peter Parker, only I wasn't an orphan, I was like a kid. I was the only kid in the neighborhood who didn't play baseball, and I read *Adventures of the New York Times*. I made a letter to him, which mostly went to my parents. It was the only letter my father was out of work, read it and said, 'I'll read a story about a young girl I could rescue. I still look around for the word who needs rescuing.'"

1942: ARMY DAYDREAM
"I was supposed to go overseas with the Signal Corps. I was practically waiting at the pier for the ship to take me overseas when I got a letter from the theater, and they canceled me. They canceled my contract. The film took a year to shoot. I was in Toronto, Ontario, where they had the Army's Training Film Division. I met the producer, William Samuels and Producer Gene Dr. Samuels and the guys from *Gold and Fire* and they were writing the Jimmy Cagney movie *White Heat*. I was chomping this stuff out — it was the best I could get for the money."

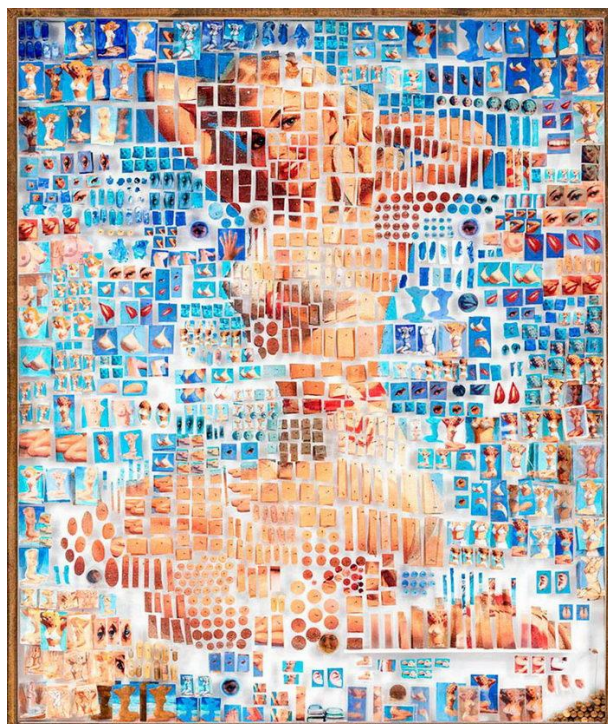
92 | THE HOLLYWOOD REPORTER | JULY 2016

Чарис Цевіс

Майкл Мейнс працює у техніці бріколажу, поєднує фотографії, дрібні речі, що дозволяє йому створювати об'ємні колажі у стилі пін-ап.

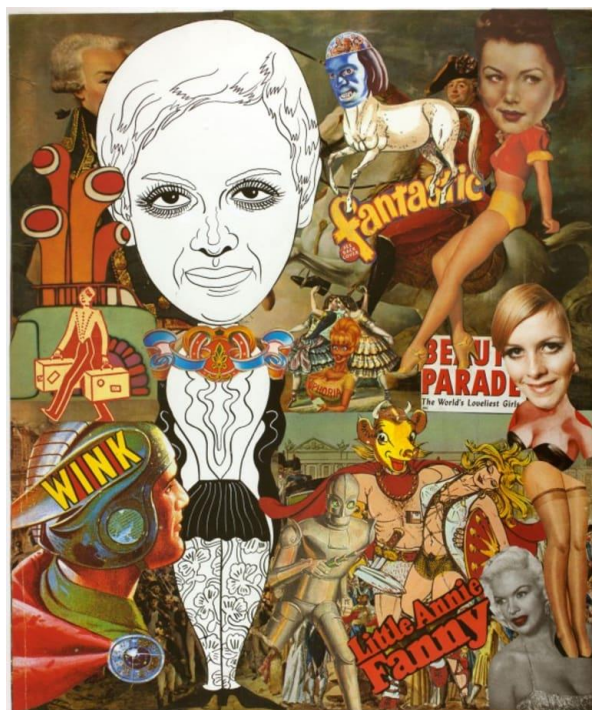
Майкл Мейнс

Кейчи Танами

Кейчи Танами

Бернард Прас вигадав об'ємні колажі інсталяції, спочатку він створює малюнок, підбирає речі, а потім збирає колаж, споглядаючи через камеру. Його роботи вражають масштабністю та подекуди займають цілі кімнати.

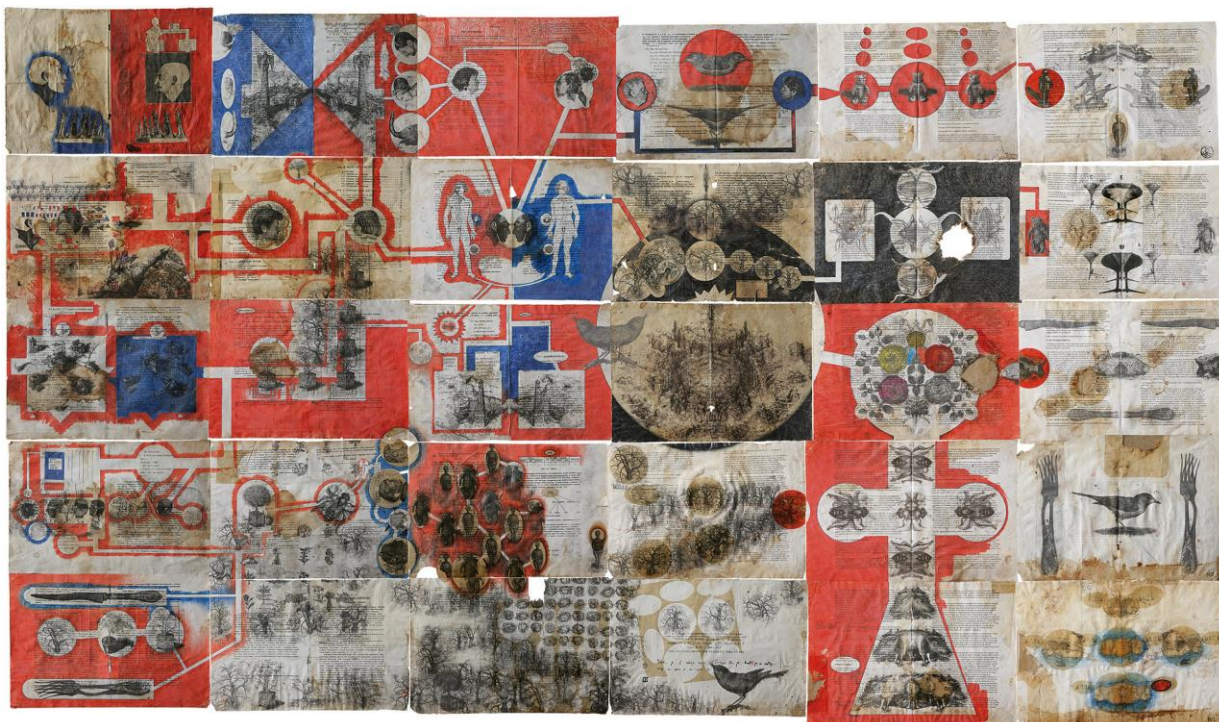
Бернард Прас

Цікаві автобіографічні історії у техніці колажу створює Ласло Антал, він поєднує паперовий колаж з малюнком.

Ласло Антал

У творчості відомого харківського художника Павла Макова значне місце займають колажні роботи.

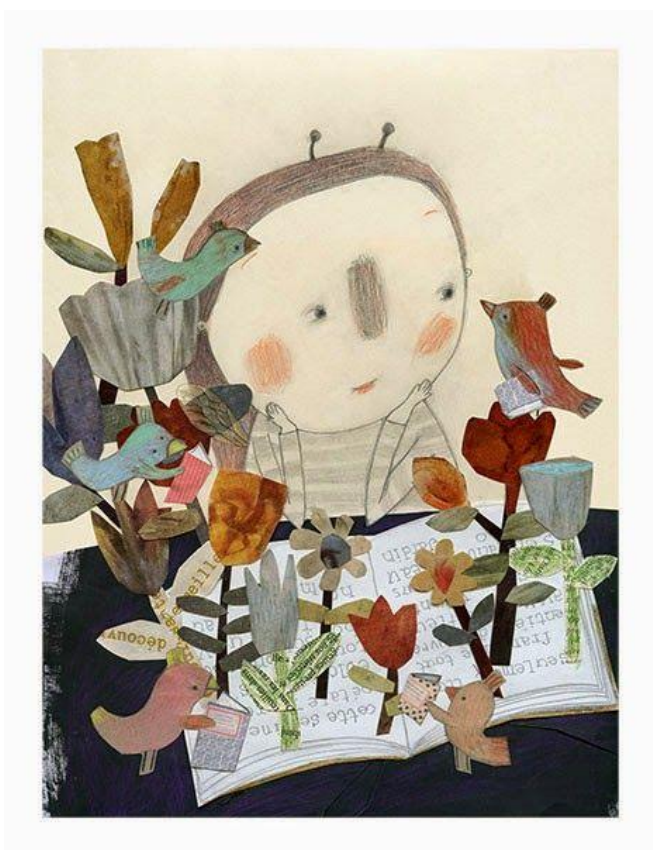

У ХХІ столітті колаж надзвичайно поширюється в книжковій ілюстрації, створюється багато книжок, в яких головним засобом побудови візуального образу є колаж. У техніці колажу працюють багато сучасних художників-ілюстраторів. Канадська ілюстраторка Джулі Ван Веземаел поєднує техніку сухої голки з кольоровою акриловою фарбою та швейними нитками.

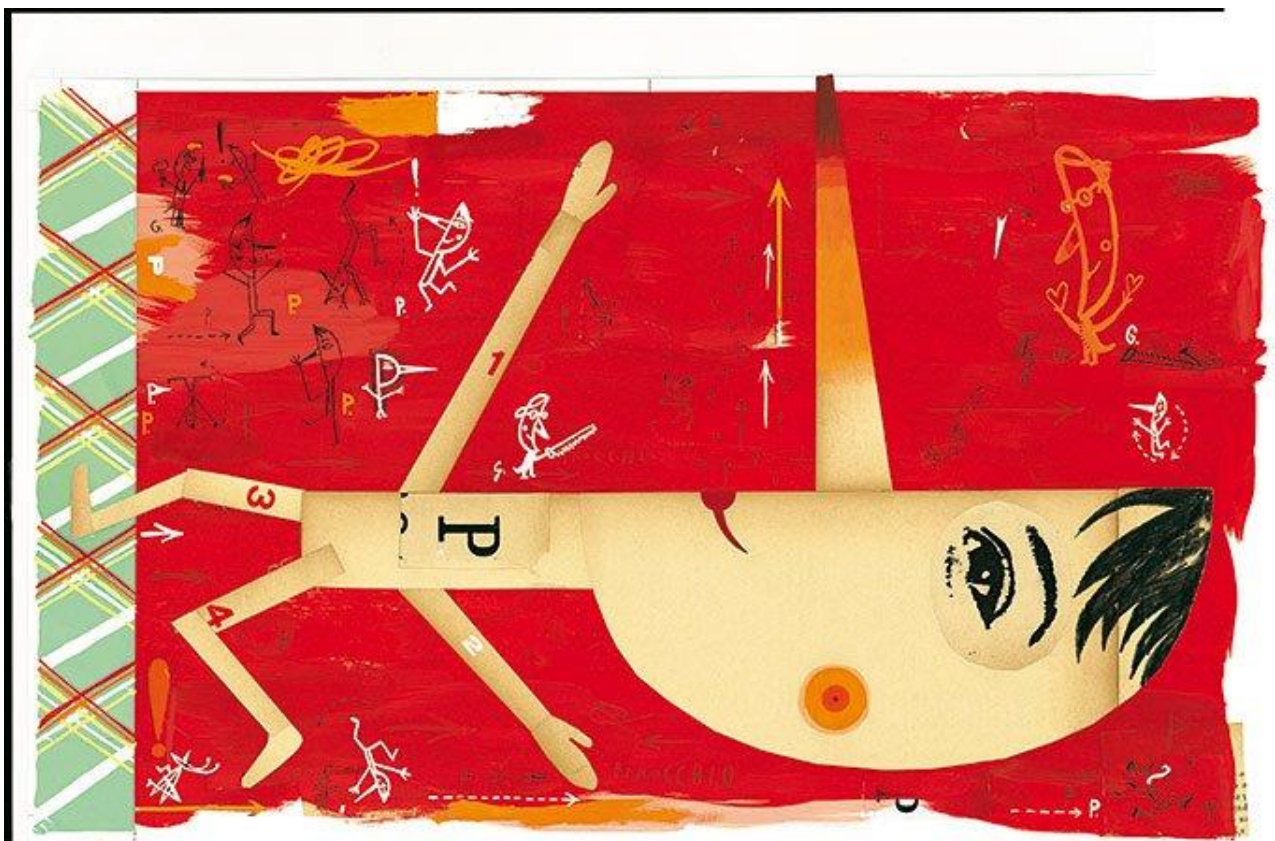
Джулі Ван Веземаел

У техніці колажу працює художниця Манон Готьє, вона створює колажні ілюстрації в стилі примітивізму та дитячого малюнку. Авторка здебільше оформлює книжки для дітей.

Манон Готьє

Художниця Сара Фанеллі майстер з унікальним стилем, визнаний світовий авторитет колажного мистецтва. Вона співпрацює з багатьма видавництвами та рекламними агенціями, оформлює книжки, журнали, створює рекламну продукцію.

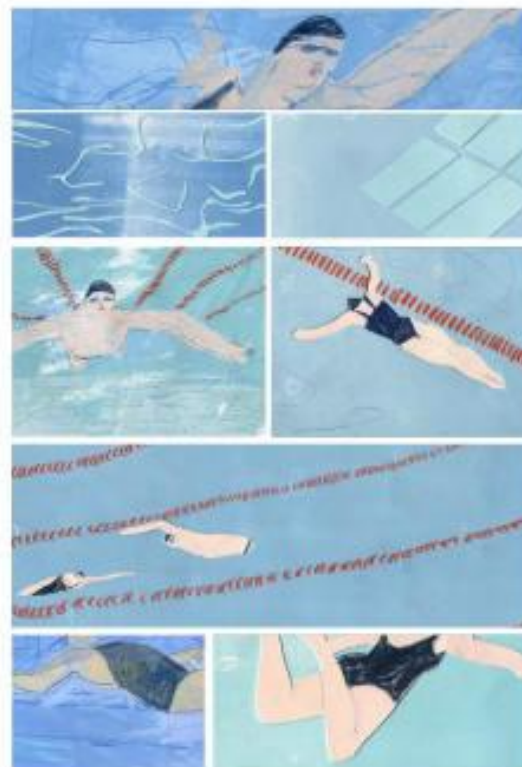
Сара Фанеллі

Ще одна визнана сучасна ілюстраторка, яка працює у техніці колажу – Беатриче Аліманья. Віртуозно поєднує малюнок з фотографією, створюючи виразні та образні зображення.

Беатриче Аліманья

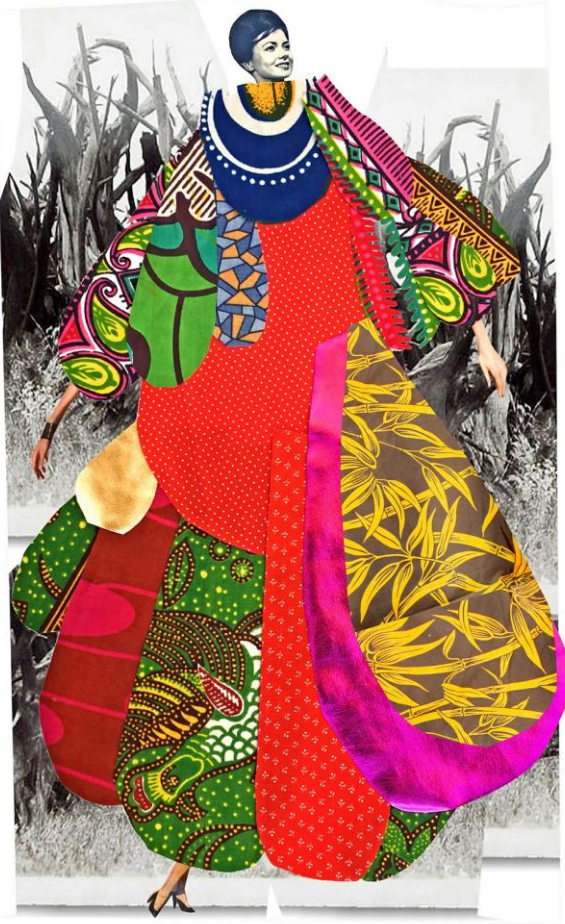
Сучасна художниця Шарлот Аджер для своїх колажів використовує фарбований папір, її роботи виконані в дусі метамодернізму, надзвичайно цікаві за композицією та колоритом,.

Шарлот Аджер

Йоганна Гудман працює у сфері фешен ілюстрації, її цифрові колажі надзвичайно яскраві, колоритні та виразні

Йоганна Гудман

Стилістика робіт Кетрін Срітен нагадує колажі дадаїстів

Кетрін Срітен

Тема 4. Види та техніки колажу

За способом створення зображення у техніці колажу його слід поділити на 1) цифровий колаж (створений за допомогою комп'ютерних програм), 2) оригінальний (створений мануально), 3) змішаний (поєднання цифрового та оригінального)

За прийомами створення зображення - 1) колаж-поєднання та 2) колаж-розєднання (деколаж)

1) Колáж (від фр. *coller* —склеювати) технічний прийом в образотворчому мистецтві, зображення створюється завдяки поєднанню різних матеріалів, зображень, принцип додавання.

2) Деколаж (від фр. *décollage* —«відклеювання») — техніка образотворчого мистецтва як за способом створення зображення протилежна колажу, художник видаляє частини зображення, принцип від'єднання. Один із видів деколлажа це розірваний постер (*torn poster*), який вигадав Міммо Ротелла. Його техніка проста: кілька постерів наклеюються один на одного, а потім виривають шматки з різних слоїв.

Різновиди технік колажу:

1.Пастіш (від італійського «паштет», «суміш») виник у Франції в кінці XVII ст. і означав суміш різних імітацій мистецтва минулого. У XX столітті пастіш - це свідомо деформована копія, що акцентує ті або інші риси оригіналу.

2.Палімпсест специфічна взаємодія фрагментів, коли на раніше інтерпретований об'єкт накладається нова інтерпретація, прописується новий текст поверх старого. В результаті підвищується увагу і збільшується цінність, як старого твору, так і нового. Можна виділити два види палімпсесту: перший з'явилась в колажі кубістів, дадаїстів і сюрреалістів, де на полотно або іншу основу художники наклеювали вирізки з газет або афіш, а потім наносили на них новий шар зображення так, що фрагменти нижнього шару залишалися видимими і органічно вписувалися в композицію; другий вид палімпсесту

полягає в малюванні або писанні нового твору на репродукції роботи іншого художника і білль притаманний сучасному мистецтву.

3.Фотоколаж – колаж же головним засобом створення зображення є поєднання різних фотоматеріалів, він може бути як оригінальним так і цифровим.

4. Асамбляж – рельєфний колаж, де предмети стають засобом створення зображення, до асамбляжу відноситься і техніка бріколаж, яка пояснюється як майстрування з підручних матеріалів

Не зважаючи на різні методи побудови колажного зображення, результатом стає поява нового твору за рахунок переосмислення іншого твору, творів, предметів або матеріалів.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Методика створення колажу

Техніка колажу не лише актуальна для сучасного образотворчого мистецтва, а й відіграє важливе значення в навчальному процесі, дозволяючи вирішувати задачі синтезу та аналізу. Створення будь-якого колажного зображення дозволяє студентам швидко серед можливих варіантів відібрати найкращий для розкриття творчого задуму. Вправи з колажу швидко включають творчу уяву, дозволяють подолати «страх чистого аркуша». Процес створення колажу не тільки захопливий, а й важливий при вирішенні композиційних задач, розвитку графічної рівноваги, створення образних зображень.

При виконанні завдань у техніці колажу необхідно визначитись з матеріалами та технікою, програмою передбачено створення плоских колажів на площині аркуша без побудови рельєфу. Однак, якщо для реалізації творчого задуму є необхідність застосувати техніку асамбляжу або бріколажу, і теоретично обґрунтовано їх доречність, то ці варіанти можуть бути використані при виконанні завдань.

У першому семестрі студенти виконують вправи у техніці колаж на основі особистих спостережень та великоформатну образну композицію на вільну тему. Обов'язковою складовою завдань є створення зарисовок та ескізних композиційних пошуків.

При створенні колажу працюють загальні закони композиції, як головне-вторинне, контраст-нюанс, динаміка-статика, ритмічна та тональна побудова, кольорова гармонія, побудова простору тощо. Однак, окрім загальновідомих правил побудови композиції, слід звернути увагу на графічну мову колажу, який передбачає взаємодію та поєднання різних матеріалів, що і визначає вирішення проблеми синтезу.

Саме доречність та відбір матеріалів є запорукою створення гармонійного колажного зображення. Перед роботою бажано зібрати матеріал для колажів: старі газети, журнали, фотографії, постери, етикетки, квитки, картонні упаковки та інші доступні матеріали які можуть підштовхнути творчу уяву для створення нових робіт. Як варіант, створення власноруч фарбованого паперу, де можна зробити різні фактури, кольори. Матеріал для роботи потрібно підбирати за кольором, за тоном, за фактурою, його можна як різати ножицями, так і рвати потрібної форми, що надає силуету плями м'якості.

Створення колажу передбачає спирання на ескізний пошук, де задані основні композиційні ритми та визначені художні образи.

1 СЕМЕСТР / виконання складного багатокольорового колажу

1, 2 МОДУЛІ містить 2 теми та 4 завдання змістовно пов'язаних між собою:

Тема 1 – створення серії портретів за темою «Люди навколо мене»

Завдання 1. Зробити 10-20 нарисів портретів, постатей людини з натури.

Методичні вимоги: графічними матеріалами у форматі А-4 зробити натурні зарисовки людей, задача - передавання характеру та створення образу.

Завдання 2. На основі нарисів створити 5-10 колажів у різних техніках

Матеріали та інструменти: папір формату А-4, усі зручні графічні матеріали для нарисів; всі необхідні матеріали для створення колажу

Методичні вимоги: колажі у кількості 5-10 робіт мають бути створені на основі натурних замальовок людини (10-20 робіт) колажі у різних техніках, основна задача – передати характер особистості та створити образ візуальними засобами колажу.

Тема 2 - кольоровий колаж «Фігуративна композиція на вільну тему» та однойменне практичне завдання виконане в техніці колажу. Друга тема семестру передбачає поєднання теоретичної та практичної складової. Окрім ескізу, важливою частиною роботи є теоретично обґрунтована авторська концепція, де визначена тема роботи, її актуальність та пояснено яким чином технічна реалізація роботи відповідає творчому задуму.

Завдання 1. Розробити та обґрунтувати авторську концепцію роботи, сформулювати тему (1,2 аркуші А-4 формату), розробити варіанти ескізних рішень (формат А-5)

Завдання 2. На основі затвердженого ескізу створити колаж у форматі А-2 з полями

Матеріали та інструменти: папір формату А-2; всі необхідні матеріали для створення колажу

Методичні вимоги: композиція та візуальна мова колажу має відповідати авторській концепції, засоби практичної реалізації розкривати авторській творчий задум. Теоретична та практична складові роботи змістовно мають бути пов'язані між собою.

На перегляд: всі роботи, що були створені протягом семестру представляються на екзаменаційний перегляд, оформлені до експозиції, теоретична частина має бути роздрукована.

У другому семестрі програмою передбачено одне комплексне завдання, яке полягає у створенні щоденника художника виконаного у техніці колажу.

Кожного навчального тижня студенти мають створити один розворот щоденника, наприкінці семестру має бути 15 розворотів за кількістю навчальних тижнів. Складність даного завдання полягає у необхідності поєднання розворотів у єдину форму книги, що передбачає аналіз створеного матеріалу, визначання його відмінностей та подібностей, пошук форм та засобів вираження для створення цілісної книги.

Форма книги на вибір студентів, вона може бути як класичний кодекс або гармошка, так і складної авторської форми. Пропорційне відношення тексту і зображення також студенти визначають на свій задум, щоденник може бути як графічною історією, так і мати авторський текстовий матеріал.

Загальною вимогою є створення обкладинки та написання авторської концепції, ці завдання виконуються наприкінці семестру, підсумовуючи весь напрацьований матеріал.

2 СЕМЕСТР / комплексне оформлення авторського щоденника у техніці складного багатокольорового колажу

3, 4 МОДУЛІ містить 1 тему та 3 завдання змістовно пов'язаних між собою:

Тема 1 – створення щоденника художника за темою «15 тижнів»

Завдання 1. Кожного навчального тижня створити розворот щоденника художника

Завдання 2. Створити обкладинку для щоденника художника, зібрати всі розвороти

Завдання 3. Розробити та обґрунтувати авторську концепцію роботи за заданою темою (1,2 аркуші А- 4 формату)

Матеріали та інструменти: всі необхідні матеріали для створення оригінального та цифрового колажу

Методичні вимоги: композиція та візуальна мова авторського щоденника має відповідати авторській концепції, засоби практичної реалізації розкривати авторській творчий задум, робота має бути виконана у техніці колажу. Теоретична та практична складові роботи змістовно мають бути пов'язані між собою.

На перегляд: має бути представлено практична частина щоденник художника на тему: «15 тижнів» та роздрукована теоретична - авторська концепція щоденника художника.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Elder R. Bruce. DADA, Surrealism, and the Cinematic Effect. Wilfrid Laurier University Press, 2013 – 776 p.
2. Hassan I. The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodernist Literature. —Urbana, 1971. — 297 p.
3. Jameson F. Cultural Turn: Selected Writing of the Postmodern 1983-1998. L.- N.Y.: Verso, 1998. - 206 pages
4. *Mileaf Janine*. Please Touch: Dada and Surrealist Objects After the Readymade. Dartmouth College Press, 2010 – 312 p.
5. Warlick M.E. Max Ernst and Alchemy: A Magician in Search of Myth. University of Texas Press, US, 2001 – 309 p.
6. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва. Київ : [б.в.], 2003. 261 с
7. Раушенбах Б.В. Геометрия картины и зрительное восприятие. 2002. – 320 с.
8. Сборник статей о творчестве Пикассо. /Под ред. А. Владимировского. – 1957. – 90 с.
9. Флоренский П.А. Анализ пространственности и времени в художественно-изобразительных произведениях. 1993. – 321 с.
10. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. 2004. – 588 с.
11. Хоффман В. Основы современного искусства: Введение в его символические формы: Пер. с нем. А. Белобратова; ред. И. Чечот и А. Лепорк. 2004.– 560 с.
12. Эко У. Инновация и повторение. Между эстетикой модерна и постмодерна // Философия эпохи постмодерна: Сборник переводов и рефератов. 1996. – С. 48.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

13. Васильев Н.Ю. «Коллаж в зарубежном дизайне 1960-1990-х годов

- как прототип архитектурного формообразования» [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.niitiag.ru/pub/pub_cat/vasilev_n_yukollazh_v_zarubezhnom_dizayne_1960-1990-kh_godov_kak_prototip_arkhitekturnogo_formoobrazovaniya вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
14. Ильин А.Н. «Субъект в пространстве философии постмодернизма» [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2010/1/Ilyin_Subject/, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
15. Ирина Грищенко «Я так вижу: дизайнер Алексей Кондаков о своих коллажах». - [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://bzh.life/lyudi/ya-tak-vizhu-dizayner-aleksey-kondakov-o-svoih-kollazah>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
16. Короткий курс лекцій з дисципліни «Естетика». Синтез мистецтв [Электронный ресурс] Режимдоступу: https://studme.com.ua/193904035002/etika_i_estetika/sintez_iskusstv.htm, вільний.– Загол. з екрану. – Мова укр.
17. Мужчина плюс женщина. Коллажи Джона Стезакера [Электронный ресурс] – Режим доступУ: <https://kulturologia.ru/blogs/101010/13238/>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
18. Персональная выставка Павла Макова «Одеяло, Сад, Башня, Крест, Судьба» в рамках пространства [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://pinchukartcentre.org/ru/exhibitions/17886>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
19. Серов С. «Парадигмы графического дизайна (Харьковская лекция) Часть 1» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://sergeserov.livejournal.com/profile>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
20. Такахиро Кимура «Тысяча лиц». -[Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.risunoc.com/2012/11/takahiro-kimura-tisacha-lic.html>,

- вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
21. Татьяна Иваново «Павел Маков пошил одеяло из денег» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://gazeta.ua/ru/articles/culture-newspaper/_pavel-makov-poshil-odeyalo-iz-deneg/437555?mobile=true, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
18. Папье-колле и коллаж /papier-colle and collage [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://artuzel.com/content/pape-kolle-i-kollazh-papier-colle-and-collage>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова рос.
19. Сапко М. О. Колаж в образотворчому мистецтві хх століття [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14296/Sapko_Kolazh_v_obrazotvorchomu_mystetstvi.pdf?sequence=1&isAllowed=, у вільний.– Загол. з екрану. – Мова укр.
20. Жиров В. Асамбляж як художня техніка в сучасному мистецтві / В. Жиров // [Арт-простір](#). - 2018. - Вип. 3. - С. 73-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/artsp_2018_3_14
21. Бусько А. «Ілюстрування дитячих книг в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/39-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya/128-ilyustruvannya-dityachikh-knig-v-ukrajini>, вільний.– Загол. з екрану. – Мова укр.

ДОДАТКИ

Додаток1

Роботи студентів з дисципліни «Колаж»
1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти ОПП «Графічні практики»

1СЕМЕСТР

Тема 1 – створення серії портретів за темою «**Люди навколо мене**»

Завдання 1. Роботи студентів Щепенко Марії, Грицевої Катерини, Левченко Євгенії.

Завдання 2. Роботи студентів Щепенко Марії, Левченко Євгенії, Черкас Анни.

Тема 2 - кольоровий колаж «**Фігуративна композиція на вільну тему**»

Роботи студентів Щепенко Марії, Грицевої Катерини, Левченко Євгенії, Гаюнової Ганни, Семенової Анни.

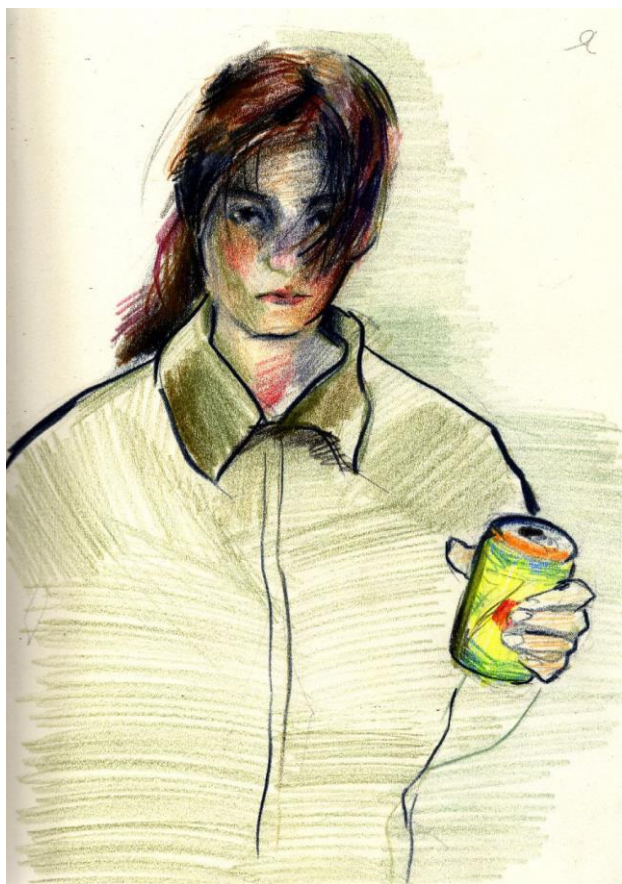
2СЕМЕСТР

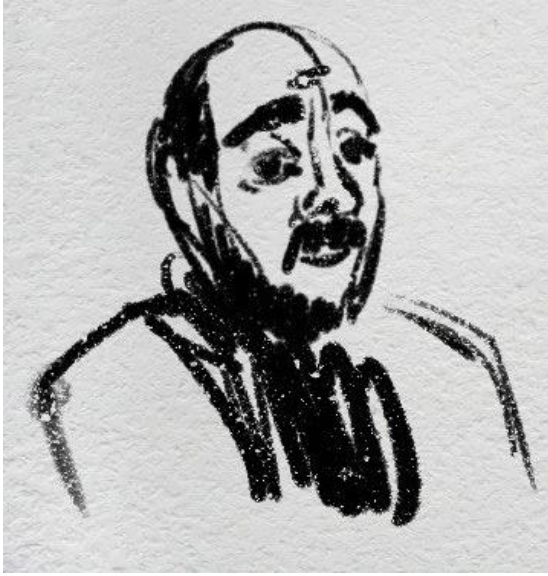
Тема 1 – створення щоденника художника за темою «**15 тижнів**»

Розвороти з щоденника Щепенко Марії, Грицевої Катерини, Левченко Євгенії, Гаюнової Ганни, Семенової Анни, Черкас Анни.

1СЕМЕСТР

Тема 1. Завдання1.

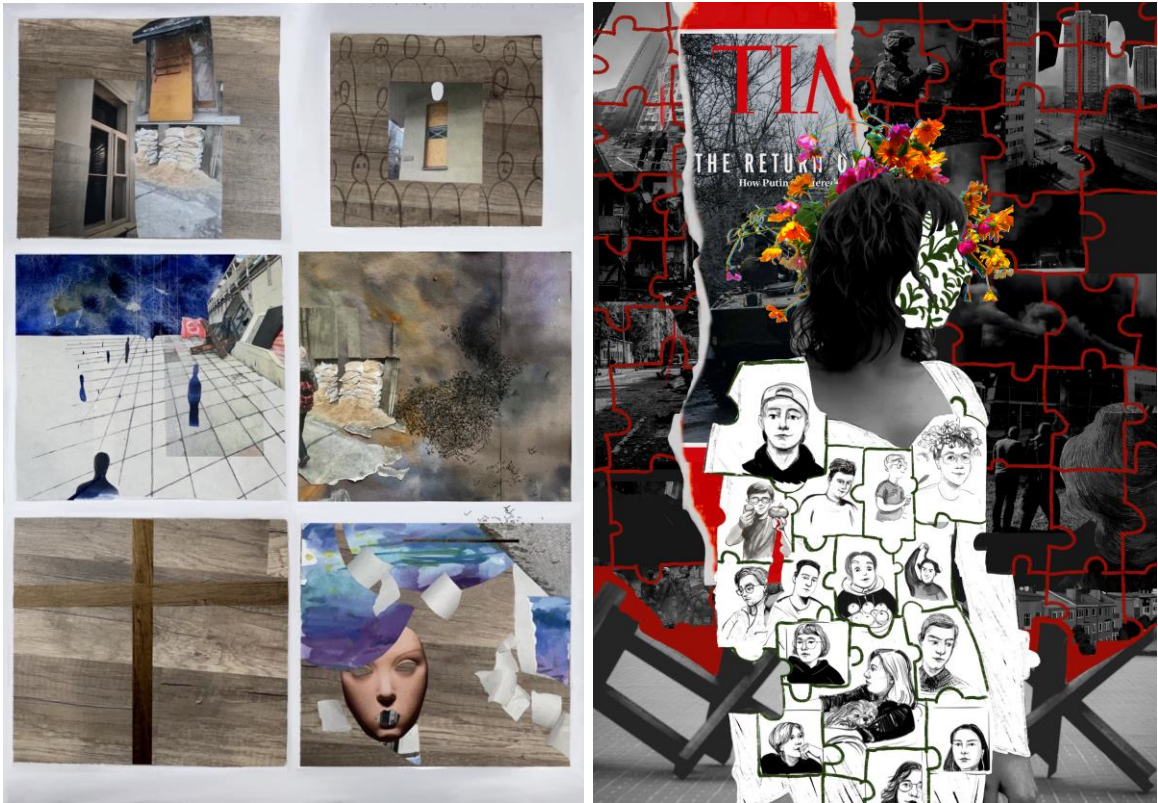
Тема 1. Завдання 2.

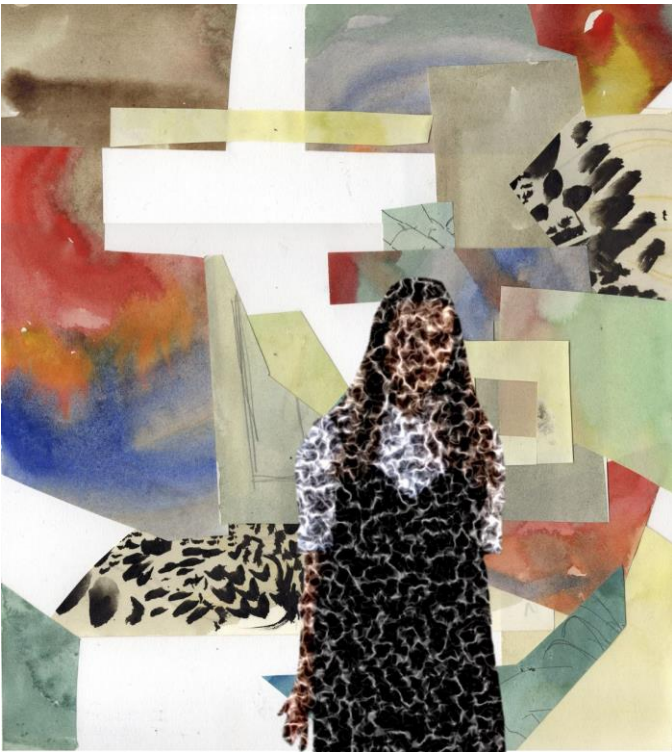

Тема 2.

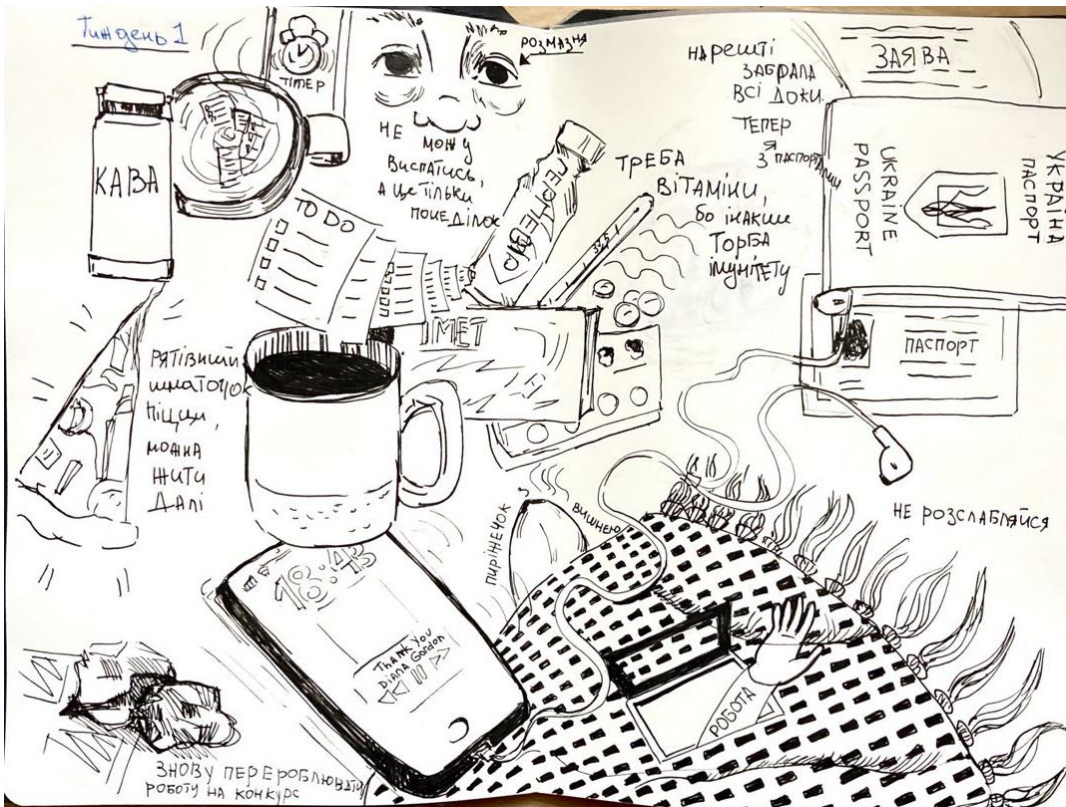

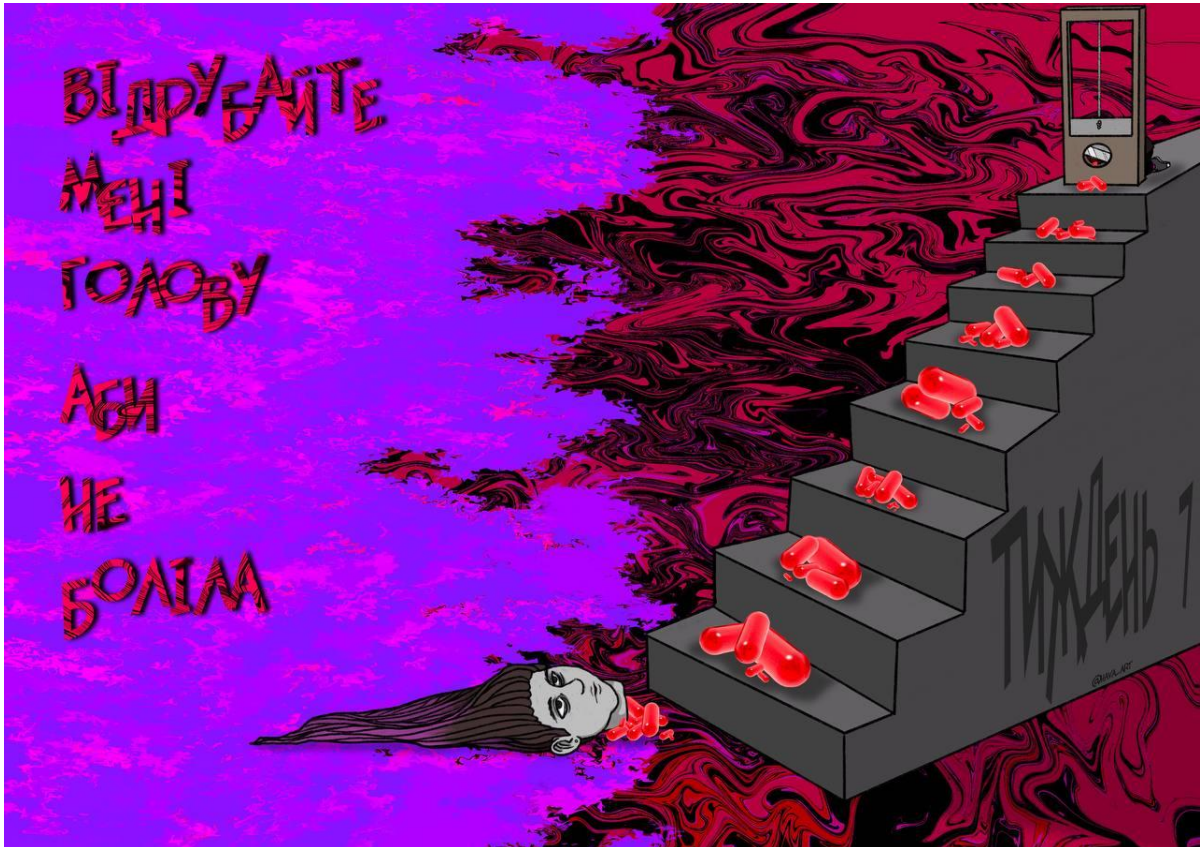
2CEMECTP

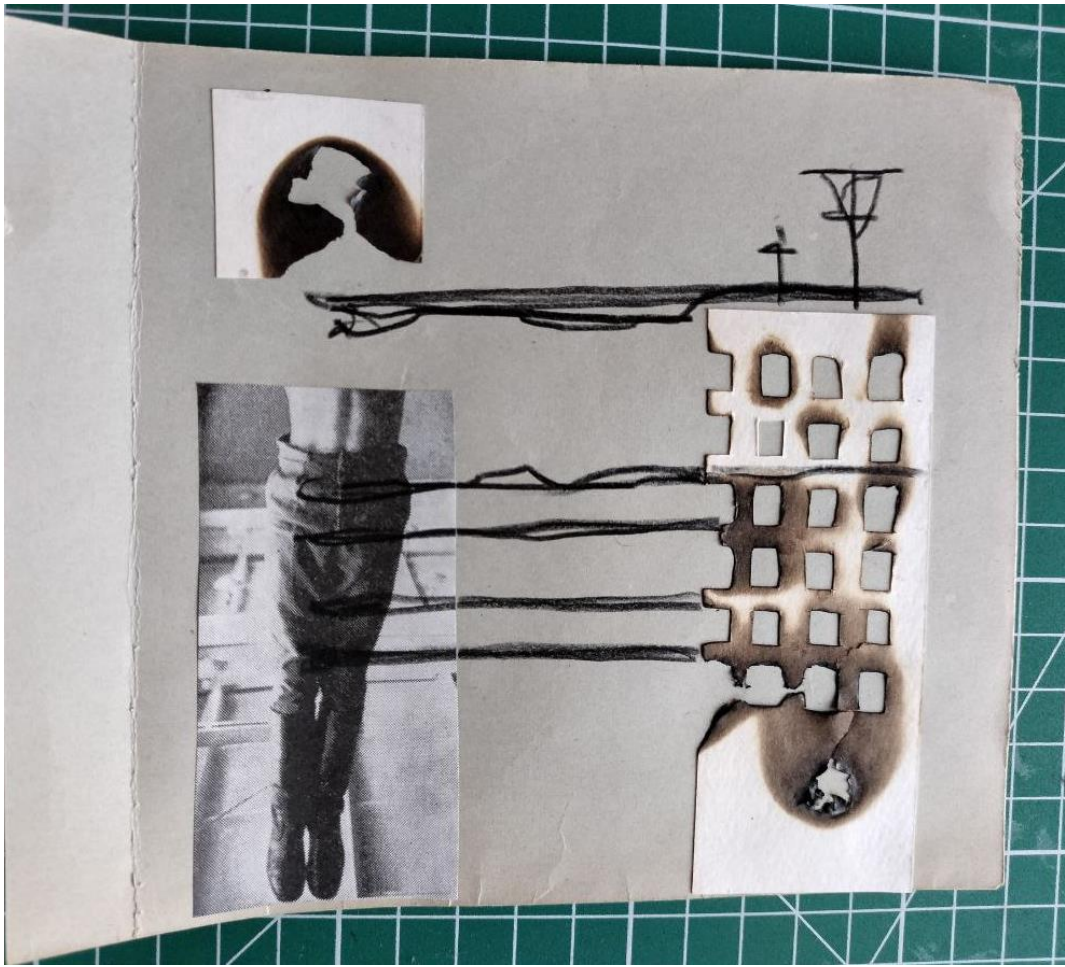
Тема 1.

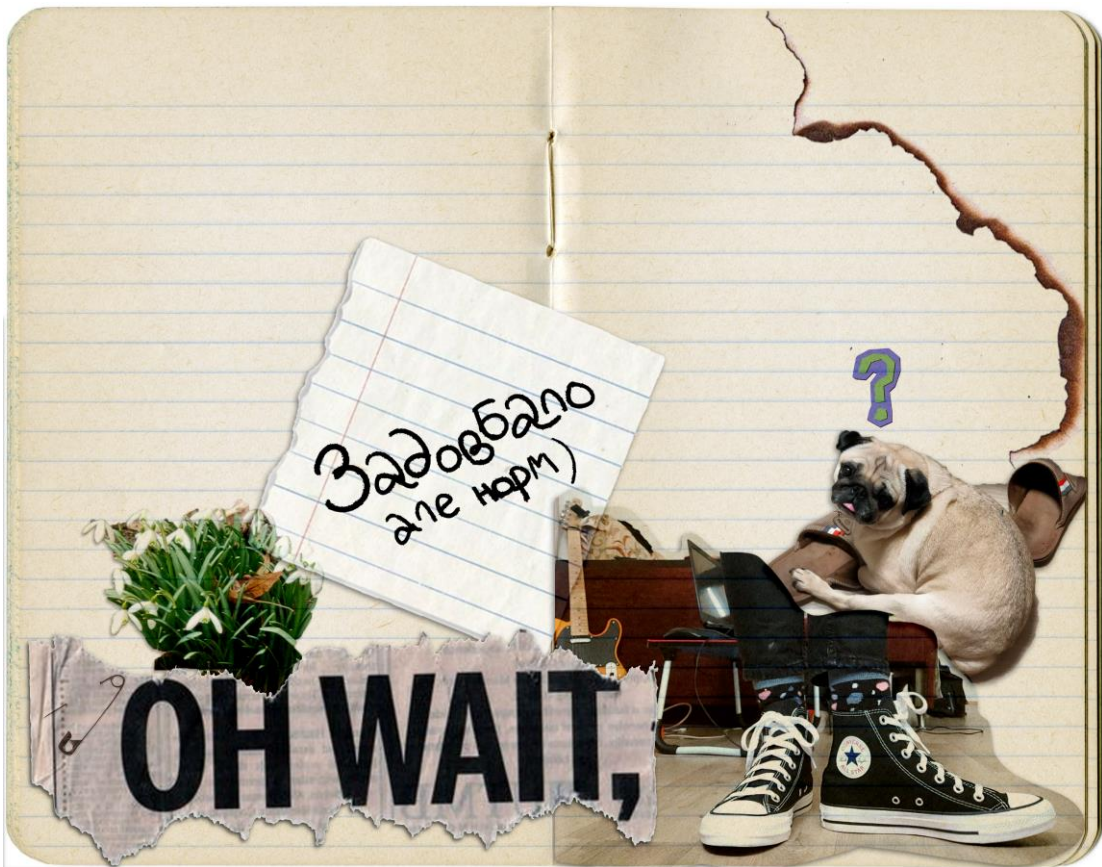
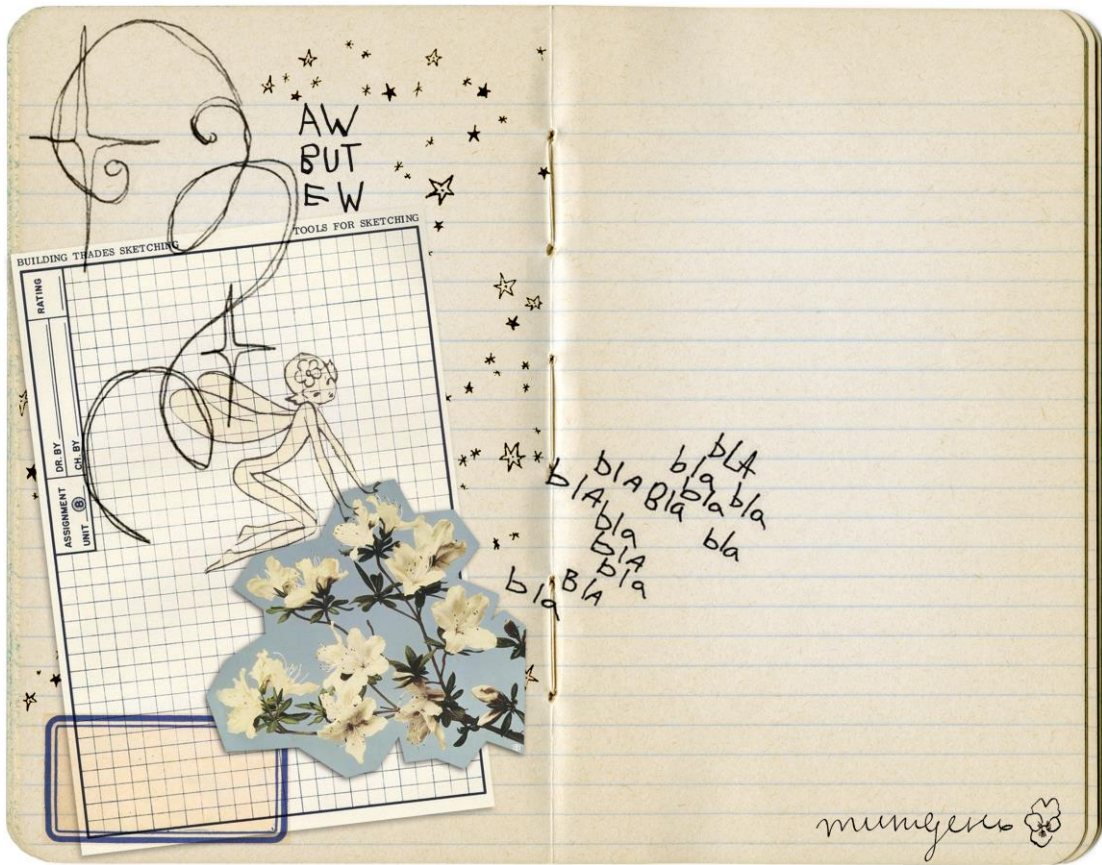

ТЕЗАУРУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКА	ENGLISH
1. Колаж	1. Collage
2. Синтез	2. Synthesis
3. Асамбляж	3. Assembly
3. Парадигма	4. Paradigm
5. Графічна мова	5. Graphic language
6. Книга художника	6. Art-book
7. Фотоколаж	7. Photo collage
8. Зразок	8. Pattern
9. Зображення, образ	9. Image
10. Деколаж	10. Decollage
11. Експозиція	11. Exposition
12. Поп-арт	12. Pop art
13. Картон	13. Cardboard
14. Картонографія	14. Cartography
15. Композиція	15. Composition
16. Контрформа	16. Counterform
17. Дадаїзм	17. Dadaism
18. Перфоменс	18. Performance
19. Матеріали	19. Materials
20. Монограма	20. Monogram
21. Нюанс	21. Nuance
22. Контраст	22. Contrast
23. Проект, ескіз	23. Engraving
24. Простір	24. Space
25. Плашка	25. Spot
26. Рамка	26. Box
27. Ідея	27. An idea
28. Ритм (у малюнку)	28. Rhythm
29. Розмір, Формат	29. Size, Format
30. Розташування, компоновання	30. Layout

